

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-51/17-8/
Podgorica, 8. februar 2017. godine

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE,
POSLANIKA MIHAILA ANĐUŠIĆA NA SEMINARU O SPROVOĐENJU ZAKLJUČAKA
DRUGOG CIKLUSA MONITORINGA IMPLEMENTACIJE OKVIRNE KONVENCIJE
SAVJETA EVROPE ZA ZAŠTITU NACIONALNIH MANJINA OD STRANE CRNE GORE,
održanom u Podgorici, 7. februara 2017. godine

Poslanik Mihailo Anđušić, član Odbora za ljudska prava i slobode učestvovao je na Seminaru o sprovođenju zaključaka drugog ciklusa monitoringa implementacije Okvirne konvencije Savjeta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina od strane Crne Gore, održanom 7. februara 2017. godine u Podgorici.

Na Seminaru koji je organizovan u saradnji Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Savjeta Evrope učestvovali su predstavnici državnih institucija, lokalnih samouprava, savjeta manjinskih naroda, nevladinih organizacija, kao i predstavnici Savjetodavnog odbora Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

Seminar je otvorio ministar za ljudska i manjinska prava Mehmed Zenka koji je podsjetio na tradicionalno dobre međuetničke odnose u Crnoj Gori u kojoj manjinski narodi i država dijele iste vrijednosti. Naglasio je da su uprkos brojnim izazovima u Crnoj Gori očuvane vrijednosti suživota i tolerancije. Svi subjekti su posvećeni jačanju svijesti o značaju različitih kulturnih, etničkih i vjerskih zajednica koje dijele zajednički prostor na kojem održavaju otvorenu interakciju i uzajamno poštovanje. Zahvaljujući bogatstvu svoje kulturne baštine i zavidnom mozaiku raznovrsnosti Crna Gora se može smatrati velikom zemljom pošto je u demografskom smislu karakteriše prisustvo različitih etničkih zajednica na relativno malom prostoru. Crna Gora je posvećena unapređenju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i konstantno ulaže napore u promovisanju zaštite ovih prava. Ministar je saopštio da Crna Gora uspješno slijedi načela Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, kao i da su u posljednje vrijeme intenzivirane aktivnosti u oblasti zaštite ljudskih prava i sloboda. Informisao je da je u sadašnjem sastavu Vlade Crne Gore, od 18 ministara, osam pripadnika manjinskih naroda. Smatra da u narednom periodu veću pažnju treba posvetiti obezbjeđivanju zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda po dubini. Istakao je da su manjine bogatstvo Crne Gore i da su učestvovala u svim progresivnim procesima u Crnoj Gori. Ministar Zenka je zaključio da je nacionalna politika usmjerena ka razumijevanju složenosti multikulturalnog društva, uz uvažavanje činjenice da je raznolikost unutar takvog društva moguće očuvati samo udruženim snagama, putem uzajamnog razumijevanja i poštovanja.

Uvodna izlaganja imali su predsjednica Savjetodavnog odbora Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Petra Roter i generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica Leon Gjokaj.

Petra Roter, predsjednica Savjetodavnog odbora Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina je pozvala učesnike događaja na otvoren dijalog i diskusiju o svim pitanjima u vezi sa zaštitom nacionalnih manjina, s obzirom da je cilj Seminara da se razmotre preostale preporuke i pruže smjernice za rješavanje određenih pitanja. Podsjetila je da je članstvo Crne Gore u Okvirnoj konvenciji priznato 6. juna 2006. godine i da je Savjetodavni

odbor usvojio Drugo mišljenje za Crnu Goru u junu 2013. godine, dok je Komitet ministara usvojio Rezoluciju u martu 2015. Ocijenila je da je saradnja Savjetodavnog odbora sa crnogorskim vlastima na izuzetnom nivou što u drugim državama ističu kao primjer dobre prakse. Podsjetila je da je u junu 2016. godine u Strazburu organizovan sličan seminar za predstavnike nadležnih institucija Crne Gore koji će učestvovati u pripremi Trećeg izvještaja Crne Gore o implementaciji Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina. Pojasnila je da delegacija Savjetodavnog odbora nije u Crnoj Gori radi ocjene stanja, već da bi dali odgovore na konkretna pitanja i moguće dileme u vezi sa Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina.

Leon Gjokaj, generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica je predstavio normativni i institucionalni okvir za zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Istakao je da je jedan od osnovnih ciljeva Crne Gore puna integracija manjinskih naroda, uz očuvanje njihove nacionalne posebnosti i zaštite njihovih prava, kao i unapređenje manjinskih prava i sloboda kroz jačanje rada postojećih institucija. U pojedinim oblastima društvenog života značajnim za manjinske narode preduzete mjere rezultiraju punim poštovanjem međunarodnih standarda i dostignuća modernih demokratija, a težnja je da se u onim oblastima u kojima nijesu postignuti željeni rezultati dostignu nivoi koji će legitimisati Crnu Goru i njenu posvećenost daljem unapređenju tradicionalno dobrih odnosa. Saopštio je da je Crna Gora bila uključena u regionalni projekat Savjeta Evrope i Evropske unije „Unapređenje ljudskih prava i zaštita manjina u jugoistočnoj Evropi“ koji je imao za cilj da poboljša pristup pravima manjina na raznim nivoima vlasti, u skladu sa standardima Savjeta Evrope u ovoj oblasti, a prije svega u skladu sa Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina i Evropskom poveljom o regionalnim i manjinskim jezicima. Tokom projekta prepoznata je i ojačana uloga lokalnih samouprava u zaštiti prava manjinskih naroda.

Gjokaj je istakao da je obrazovanje pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jedna od prioritarnih oblasti djelovanja u cilju njihove potpune uključenosti u sve društvene tokove. Podsjetio je i da je prvi Crnogorsko-romski/Romsko – crnogorski rječnik objavljen 2. septembra 2015. godine u izdanju Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva i da su finansijska sredstva za izradu Rječnika obezbijedena u budžetu Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

Kada je riječ o informisanju pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica putem štampanih medija u Crnoj Gori najveći broj se izdaje na albanskom, hrvatskom, romskom i bosanskom jeziku. Štampani mediji se uglavnom finansiraju iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, izuzev nedjeljnika „Koha Javore“ koji se finansira iz sredstava Skupštine Crne Gore.

Generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica je zaključio da u narednom periodu, kroz multidisciplinarni pristup, treba aktivno raditi na smanjenju etničke distance i poboljšanju srazmjerne zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnim organima, organima lokalnih samouprava i javnim službama, a sve u cilju njihove pune integracije u crnogorsko društvo.

Potpredsjednica Savjetodavnog odbora Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Brigita Buš je predstavila Treći tematski komentar Savjetodavnog odbora koji se odnosi na upotrebu jezika nacionalnih manjina. Ukazala je da je jezik suštinski element na osnovu kog se osobe identifikuju i da razumijevanje jezičkih prava podrazumijeva uzimanje u obzir multidimensionalnosti jezika. Tri su važne perspektive sa kojih treba sagledati upotrebu jezika: identifikacija, instrumentalizacija i interakcija. Pojasnila je da identifikacija podrazumijeva pravo na izražavanje, instrumentalizacija se odnosi na pravo nacionalnih manjina da dobiju informacije pod istim uslovima kao i drugi članovi društva, dok interakcija

podrazumijeva socijalnu dimenziju, odnosno komunikaciju uprkos razlikama. Istakla je da je jezik sredstvo za uživanje drugih prava i da je potrebno razvijati inkluzivne politike koje se zasnivaju na izražavanju različitosti, jednakom pristupu pravima i omogućavanju socijalne interakcije i inkluzije. Naglasila je da se Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina odnosi na društvo u cjelini, a ne samo na manjine i da je njen cilj promoviranje tolerancije i međusobnog razumijevanja. Smatra da svi jezici manjina treba da budu audio-vizuelno prisutni u društvu.

Predsjednica Savjetodavnog odbora Petra Roter je govorila o Četvrtom tematskom komentaru u kojem su predstavljeni glavni ciljevi Okvirne konvencije i data objašnjenja za tumačenje pojedinih odredbi. Naglasila je da Okvirna konvencija ne sadrži definiciju nacionalne manjine, jer njen cilj nije da odgovori na pitanje koga treba zaštititi, već da pomogne u upravljanju različitostima. Pojasnila je da je sloboda samoizjašnjavanja ključna i da ima dvije dimenzije - multidimenzionalni aspekt, koji podrazumijeva da pojedinac istovremeno može da ima više identiteta i situacioni aspekt, po kojem pojedinac ima pravo da se u određenim situacijama izjasni kao manjina, ukoliko to želi, a u drugim da se tako ne identifikuje.

U okviru tematske rasprave o suzbijanju netrpeljivosti, rasizma i ksenofobije, naročito protiv Roma govorili su Sokolj Beganaj, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Samir Jaha, predsjednik NVO „Mladi Romi“. Bilo je riječi o potrebi obezbjeđivanja autentične zastupljenosti Roma, sticanju ličnih dokumenata od strane interno raseljenih lica, zatvaranju kampa Konik, integraciji stanovnika kampa, kao i o pravu na obrazovanje za romsku djecu.

Sokolj Beganaj je ocijenio da je u Crnoj Gori dosta urađeno po pitanju poboljšanja položaja Roma, ali da treba preduzeti aktivnosti za rješavanje problema sa kojima se suočavaju domicilni Romi. Saopštio je da je prema podacima sa popisa stanovništva 2011. godine u Crnoj Gori bilo 8.305 pripadnika Roma i Egipćana. Mišljenja je da se u Crnoj Gori njeguju i poštuju nacionalne i vjerske razlike i da država posvećeno radi na eliminisanju svih oblika diskriminacije. Ukazao je da se Romi još uvijek suočavaju sa ozbiljnim problemima socio-ekonomske prirode. Istakao je da Romi u Crnoj Gori nemaju svoju političku partiju i da bi njihovo istupanje na političku scenu bilo veoma važno za potpunu integraciju. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava kontinuirano organizuje edukativne radionice o političkoj participaciji pripadnika manjinskih naroda. Smatra neophodnim da Romi osnaže svoje unutrašnje kapacitete ukoliko žele da riješe ključne probleme. Izlazak Roma na političku scenu mogao bi se smatrati izrazom društvenog progressa, a sa druge strane, to bi se moglo posmatrati kao buđenje svijesti samih Roma. Informisao je učesnike Seminara o odredbama Zakona o izboru odbornika i poslanika navodeći da Romi u Crnoj Gori koji čine 1,01% stanovništva teško mogu preći cenzus zbog čega bi trebalo razmotriti mogućnost izmjena Zakona kako bi se olakšalo njihovo uključivanje u politički život.

Sokolj Beganaj je podsjetio da je Vlada Crne Gore donijela niz strateških dokumenata u cilju unapređenja položaja Roma i Egipćana i da je Crna Gora učesnik regionalnog projekta Integracija Roma 2020. Istakao je da je protekloj deceniji broj romske i egipćanske djece u osnovnom obrazovanju značajno povećan, a sve je više đaka u srednjim školama i na fakultetima. U školskoj 2016/2017. godini 1.488 djece, pripadnika RE populacije pohađa osnovnu školu, 111 srednju, a 18 pripadnika RE populacije je upisano na fakultete, od čega je troje na magistarskim studijama. Poređenja radi, 2005. godine nije bilo pripadnika RE populacije na fakultetima. Saopštio je da je 10 Roma zasnovalo radni odnos u državnim organima. Kada je riječ o rješavanju pravnog statusa, saopštio je da je prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova u periodu od 7. novembra 2009. godine do februara 2017. godine 14.200 interno-raseljenih lica podnijelo zahtjev za dobijanje statusa stranca sa stalnim nastanjenjem u Crnoj Gori, od čega je oko 700 zahtjeva u proceduri. Značajna pažnja je posvećena rješavanju stambenih problema Roma. U Kampu Konik je izgrađeno 48 stambenih

jedinica i zatvoren je Kamp Konik II, u Nikšiću su dodijeljene 62 stambene jedinice, od čega 16 za romske porodice, a planirana je izgradnja 94 stambene jedinice u Beranama. Prema istraživanjima Ministarstva za ljudska i manjinska prava, pripadnici RE zajednice u Crnoj Gori i dalje su najdiskriminisaniji, zbog čega je u narednom periodu neophodno preduzeti dodatne aktivnosti.

Samir Jaha je predstavio projekte NVO „Mladi Romi“ usmjerene na smanjenje predrasuda prema romskoj populaciji, jačanje zapošljivosti žena i suzbijanje ugovorenih brakova. Mišljenja je da je jaz između romske i neromske zajednice u Crnoj Gori veći danas nego 2005. godine. Naveo je da su značajne aktivnosti realizovali u saradnji sa studentima većinske zajednice iz Podgorice, Nikšića i Herceg Novog, a izdvojio je održavanje dvije debate u Podgorici, dok će jedna o ugovorenim brakovima biti održana u Nikšiću. Saopštio je da tri projekta realizuju u saradnji sa mrežom nevladinih organizacija.

Istakao je da su u februaru 2016. godine, uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, pokrenuli projekat u cilju jačanja sindikalnog i političkog aktivizma Roma. Zahvaljujući njihovoj podršci osnovani su sindikati u komunalnim preduzećima u Herceg Novom, Nikšiću i Kotoru. Naveo je da postoje inicijative za formiranje političke partije Roma i izrazio nadu da će ista biti formirana tokom ove ili naredne godine. Zaključio je da romska zajednica polaže nade za unapređenje svog položaja u novu generaciju mladih Roma.

Tokom diskusije bilo je riječi o sredstvima koja se izdvajaju za realizaciju aktivnosti utvrđenih strategijama za poboljšanje položaja Roma, stipendijama koje se dodjeljuju romskim srednjoškolicima i studentima, sredstvima Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava kojima se finansiraju projekti romske zajednice, zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda u organima državne i lokalne uprave i položaju pripadnika egipćanske zajednice u Tivtu.

U popodnevnoj sesiji održana su dva panela. Na panelu „Obrazovanje i jezička prava nacionalnih manjina“ izlaganja su imali Marash Dukaj, generalni direktor Direktorata za obrazovanje pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu prosvjete i Genci Nimanbegu, predsjednik Nacionalnog savjeta Albanaca. U okviru ovog panela razmotrena su pitanja postavljena u Rezoluciji Komiteta ministara o Crnoj Gori iz 2015. godine, koja su se odnosila na uključivanje pitanja od interesa za nacionalne manjine u nastavne planove i programe, kvalitet udžbenika na jezicima manjina i napore za otklanjanje nedostataka sa kojima se romska djeca suočavaju u obrazovanju. Takođe, bilo je riječi o upotrebi manjinskih jezika u komunikaciji sa organima uprave u opštinama u kojima žive pripadnici nacionalnih manjina.

Marash Dukaj je istakao da su sistemski zakoni u oblasti obrazovanja uvažili koncept opšte ustavne garancije o obrazovanju manjina, jer je sistem usmjeren na integraciju manjina, uz očuvanje njihovog identiteta. Učenici manjinskih zajednica imaju pravo na obrazovanje na maternjem jeziku. Akcenat je na nastavnom planu i programu koji uključuje teme iz domena maternjeg jezika i književnosti, istorije, umjetnosti i kulture manjina, kao i druge sadržaje koji promovišu međusobnu toleranciju i suživot. Nastavni predmet Građansko vaspitanje uveden je kao obavezni predmet u osnovnoj školi, dok je Građansko obrazovanje izborni predmet u gimnaziji. Pored sadržaja uključenih u redovne predmetne programe, na raspolaganju je mogućnost da kroz 20% otvorenog sadržaja prepoznaju specifičnosti u smislu nacionalne kulture, istorije i umjetnosti. Ministarstvo prosvjete ima redovnu komunikaciju sa nacionalnim savjetima manjina, a dobar primjer je saradnja sa Nacionalnim savjetom Albanaca, jer je nastava na albanskom jeziku organizovana na svim nivoima obrazovanja, od predškolskog do visokog.

Zavod za školstvo kontinuirano radi na profesionalnom razvoju i stručnom usavršavanju nastavnika. Nudi se niz programa koji se u cjelini ili kroz teme odnose na ljudska prava i interkulturalnost. Informisao je o Projektu Savjeta Evrope i Evropske unije "Regionalna podrška inkluzivnom obrazovanju", čiji je cilj socijalna inkluzija i kohezija u najširem

značenju. Škole su realizovale projekte koji su bili orijentisani ka nabavci didaktike, opremanju škola i promovisanju inkluzivne kulture. Nastavnici su kroz tzv. "teacher-net" imali priliku da prođu obuke na osnovu kreiranog paketa obuka za inkluzivno obrazovanje i da učestvuju u studijskim posjetama.

Ministarstvo prosvjete posebnu pažnju posvećuje obrazovanju RE populacije u cilju njihove pune integracije. Romska djeca iz Kampa Konik su desegregisana i pohađaju nastavu u osam gradskih škola, a Ministarstvo prosvjete im obezbjeđuje prevoz. Redovno se prate djeca u riziku od napuštanja školovanja, predlažu mjere za prevazilaženje problema, obilaze porodice i ostvaruje neposredan kontakt sa njima. Takođe, Ministarstvo prosvjete redovno obilježava 8. april, Međunarodni dan Roma. Značajni su rezultati ankete koju je Zavod sa školstvo sproveo u saradnji sa Fondom za obrazovanje Roma (REF), koji su pokazali da su sva anketirana djeca, njih 40 koji su završili osnovnu školu, željeli da nastave školovanje. Ministarstvo im je omogućilo da upišu željene smjerove u srednjim školama. Takođe, obezbjeđeno je i besplatno vanredno polaganje za sticanje četvrtog stepena srednje stručne spreme. Dukaj je najavio izmjene zakona iz oblasti obrazovanja i pozvao predstavnike savjeta manjinskih naroda da dostave svoje sugestije u cilju poboljšanja normativnog okvira koji se tiče obrazovanja pripadnika manjina.

Genci Nimanbegu je naglasio da Nacionalni savjet Albanaca u svom drugom mandatu, od 2013. godine, posebnu pažnju posvećuje obrazovanju, pa su u tom smislu organizovani pripremni sastanci sa roditeljima i zaposlenima u obrazovnom sistemu. Mišljenja je da se obrazovanje u Crnoj Gori u suštini odvija na dva jezika: južnoslovenskim jezicima i na albanskom. Podsjetio je da prve škole na albanskom jeziku u Crnoj Gori potiču još iz perioda Austro-Ugarske. Nemogućnost obrazovanja na maternjem jeziku dovodi do stanja u kojem nacija gubi svoje korjene. Naveo je da se u Crnoj Gori nastava na albanskom jeziku odvija u 12 osnovnih i četiri srednje škole, kao i da na Filozofskom fakultetu postoji studijski program za obrazovanje učitelja na albanskom jeziku. Na seminaru koji su organizovali 2014. godine identifikovali su probleme u oblasti obrazovanja albanske zajednice i donijeli konkretne zaključke koje su dostavili nadležnim organima. U zaključcima je, između ostalog, ukazano da postoje problemi u obrazovanju na albanskom jeziku, da su nastavni planovi za književnost preobimni, a da planovi za istoriju, geografiju, likovnu i muzičku kulturu takođe imaju određene nedostatke. Takođe, prevod udžbenika na albanski jezik nije adekvatan, a potrebno je preduzeti konkretnije mjere na poboljšanju mogućnosti obrazovanja albanskih studenata iz Crne Gore na univerzitetima u Albaniji i na Kosovu. Ukazao je da se zakonska mogućnost korišćenja albanskog jezika u upravnim i sudskim postupcima nedovoljno primjenjuje. Imajući u vidu važnost jezika na koju je ukazano u prethodnom panelu, Nimanbegu je mišljenja da bi u sredinama gdje je albanska zajednica zastupljena u značajnom procentu bilo dobro uvesti obavezu učenja albanskog jezika za svu djecu.

Tokom diskusije bilo je riječi o učenju hrvatskog jezika u školama u Crnoj Gori, očuvanju romskog jezika, nastavnim planovima i programima za obrazovanje na jezicima manjinskih naroda, Predlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama, mogućnosti uvođenja multijezičnih odjeljenja i informisanju na manjinskim jezicima.

U okviru panel diskusije na temu „Konsultativni mehanizmi: funkcionisanje savjeta nacionalnih manjina“ učesnicima Seminara su se obratili Gazmend Cuca, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Momčilo Vuksanović, predsjednik Srpskog nacionalnog savjeta.

Gazmend Cuca je podsjetio na odredbe Zakona o manjinskim pravima i slobodama kojima se uređuje način osnivanja, izbor članova, funkcionisanje i finansiranje savjeta manjinskih naroda, kao i nadzor nad zakonitošću njihovog rada. Ukazao je da drugi mandat za

šest nacionalnih savjeta koji djeluju u Crnoj Gori ističe ove godine, zbog čega će do kraja godine biti održane elektorske skupštine.

Momčilo Vuksanović je govorio o aktivnostima Srpskog nacionalnog savjeta i predstavio njihovu ocjenu položaja srpskog naroda u Crnoj Gori. Saopštio je da realizuju značajne aktivnosti u oblasti medija i izdavačke djelatnosti i da su zahvaljujući sredstvima Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava realizovali značajne projekte koji su doprinijeli očuvanju nacionalnog, vjerskog i kulturnog identiteta srpskog naroda u Crnoj Gori. Podsjetio je da u Crnoj Gori postoje Srpska televizija, radio, portal, časopis i izdavačka kuća. Iako su shodno Ustavu Crne Gore ćirilčno i latinično pismo ravnopravni, ocijenio je da preovladava upotreba latinice, navodeći da određene državne institucije nemaju istaknute table sa nazivima na ćirilici.

Na Seminaru je zaključeno da u Crnoj Gori vlada klima dobrih međuetničkih odnosa, tolerancije i razumijevanja. Izraženo je očekivanje da će saopštene informacije biti korisne za pripremu Trećeg izvještaja o primjeni Okvirne konvencije Savjeta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina, koji Crna Gora treba da podnese do 6. juna 2017. godine.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković